نامه به سردبیر

نقد مقاله:

تبیین دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در خصوص چالش‌ها و فرصت‌های آموزش مجازی

زهرا طالبی، غلامحسین محمودی‌راد*، اکرم ثناگو، لیلا مهستی جویباری

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ شهریور ۱۴۰۲ ۲۳ (۲۴): ۱۴۵ تا ۱۴۸

DOI: 10.48305/23.145

مقاله‌ای با عنوان "تبیین دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در خصوص چالش‌ها و فرصت‌های آموزش مجازی" در مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، فروردین ۱۴۰۲؛ ۲۳(۲):۲۰-۸ به چاپ رسیده است(۱)، این مطالعه به روش تحلیل محتوی قراردادی انجام شده است. روش‌شناسی و توجه ویژه به طراحی آن، تضمین‌کننده درستی داده‌های جمع‌آوری شده و فرآیند تحلیل آن‌ها است(۱و۲)، از سوی دیگر رسالت مجلات علمی پژوهشی ارائه الگوی صحیح روش‌شناسی برای استفاده سایر محققان علاوه بر نشر نتایج پژوهش است(۳). خواندن نقدهای منتشر شده سبب افزایش درک و فهم و ارتقای توانایی مخاطبان در نقد می‌شود و زمینه‌ساز بهبود کیفیت مقالات منتشر شده در مجلات است(۴و۵). از آنجایی که مقاله فوق در بحث آموزش پزشکی بسیار کاربردی و مفید است، ذکر چند نکته در جهت کاربرد نتایج در سایر دانشگاه‌ها و بهره‌مندی سایر محققان می‌تواند قابل بحث باشد.

۱- در عنوان قید شده است دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی، در حالی که مشارکت‌کنندگان فقط دانشجویان پزشکی و پرستاری بوده‌اند.

۲- در خصوص تحلیل داده‌ها، روش تحلیل محتوای قراردادی با رویکرد سیه و شانون ذکر شده است اما توضیح مختصر از آن و دلایل استفاده بیان نشده است.

۳- در ابتدای شروع مطالعه و روش کار اغلب ابتدا مراحل ورود به محیط مطالعه و زمان انجام مصاحبه و طول مدت مطالعه ذکر می‌شود، ذکر مطالعه مشارکت‌کنندگان یا موقعیت و نحوه دسترسی به محیط جهت مصاحبه انجام نشده است.

۴- اغلب در پژوهش کیفی سراغ مشارکت‌کننده غنی از اطلاعات می‌روند، چگونه با توجه به تنوع رشته‌ها فقط سراغ دو رشته رفته‌اید؟ معیار ورود به مطالعه مشارکت‌کنندگان مشخص نیست این در حالی است که با توجه به موضوع انتخابی، ذکر معیار ورود با در نظر گرفتن تفاوت نسل‌ها و سن اشخاص در استفاده از فضای مجازی ضروری به نظر می‌رسد.

۵- ذکر آنکه توسط چه کسی مصاحبه انجام شده است، آیا قبلا مشارکت‌کنندگان با این فرد ارتباط قبلی داشته‌اند یا خیر، آیا مصاحبه‌کننده فقط یک نفر بوده است؟ چقدر تجربه داشته است؟ و اینکه مکان انجام مصاحبه و گردآوری داده‌ها ذکر نشده

* **نویسنده مسؤول:** دکتر غلامحسین محمودی راد (استاد)، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، خراسان جنوبی، ایران.
Mahmoudirad@gmail.com

زهرا طالبی (دانشجوی دکتری)، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. (talebi.zahra@goums.ac.ir)؛ دکتر اکرم ثناگو (دانشیار)، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. (sanagoo@goums.ac.ir)؛ دکتر لیلا جویباری (استاد)، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران. (jouybari@goums.ac.ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۴/۱۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۶/۷

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.48305/23.0.145]

است، این در حالی است که پراهمیت‌ترین موضوع، در پژوهش کیفی می‌باشد و اینکه آیا علاوه بر مشارکت‌کنندگان و پژوهشگران در زمان مصاحبه شخص دیگری در محیط مصاحبه بود؟

٦- ذکر نحوه انجام مصاحبه از مشارکت‌کنندگان ضروری می باشد به عنوان مثال، چهره به چهره، تلفن، پست، ایمیل و چند نفر حاضر به شرکت در مطالعه نشدند و یا مطالعه را ترک کردند؟ دلایل آن؟

۷-تحلیل داده‌ها و استخراج و کدگذاری توسط چند نفر انجام شده است؟ برای پیشگیری از تاثیر فرهنگ و باورهای مصاحبه‌کننده روی نتایج مصاحبه و جهت‌گیری، چه اقدامی انجام شده است؟ برای آنکه ذهنیت پژوهشگر جهت مطالعه را تغییر ندهد چه اقدامی انجام شده است؟

۸-در روش کار قید شده است به منظور اطمینان از حصول معیارهای مقبولیت، قابلیت تائید و تناسب یا انتقال پذیری پولایت و هانگلر، متن مصاحبه در اختیار چند تن از مشارکت کنندگان قرار گرفت، اما ذکر عدد انجام نشده است.

۹-در بیان نتایج مطالعه، با توجه به موضوع انتخابی فضای مجازی، بهتر آن است ذکر توصیفی از مشارکت‌کنندگان لااقل اطلاعات دموگرافیک انجام می‌گرفت، زیرا اختلاف نسل‌های Y،X وZ در خصوص میزان بهره‌گیری از فضای مجازی بر کسی پوشیده نیست.

۱۰-در بیان نتایج به منظور درک بهتر خوانندگان از نتایج مطالعه، از جداول برای ارائه اطلاعات دموگرافیک مشارکت‌کنندگان و نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها (درونمایه و کدهای خلاصه شده و واحدهای معنی) استفاده می‌شد.

۱۱-با توجه به اینکه احترام و رعایت ملاحظات اخلاقی در تمامی مراحل پژوهش از همان ابتدای پژوهش تا تدوین گزارش نهایی ضروری است(٦)، توضیح اهداف مطالعه به مشارکت کنندگان و نحوه اخذ رضایت آگاهانه قبل از انجام مصاحبه بیان نشده است و ذکر آنکه چگونه احترام مشارکت کنندگان حفظ خواهد شد، آیا می‌توانند از مصاحبه انصراف دهند، چگونه به مشارکت کنندگان در مورد حصول اطمینان از عدم افشای فایل صوتی مصاحبه، توضیحات لازم صورت گرفته است؟ در ادامه در خصوص قرار دادن اطلاعات به مراکز و واحدهای مورد پژوهش و مسئولین محترم تاکید شود.

۱۲-در بیان محدودیت‌های مطالعه ذکر تنها یک مورد انجام گرفته است، آیا انتخاب دانشجویان تنها از دو رشته تحصیلی محدودیت مطالعه نمی‌باشد؟

مقاله حاضر بر موضوعی ارزشمند تمرکز کرده است که از مسائل روز جامعه علمی و آموزشی می‌باشد، از این رو جای تقدیر دارد. نگارش مقاله توسط نگارنده مطابق اصول علمی و بر پایه دانش مقاله‌نویسی و دقت بیشتر داوران مقالات در هنگام بررسی و تأیید مقاله، ضروری به نظر می‌رسد، و رعایت آن، باعث بهبود کیفیت مقالات و افزایش اعتبار علمی مطالعه می‌شود و استنتاج حاصل از این مقالات برای سایر محققان با ارزش خواهد بود.

منابع

1. Abdi N, Gharibikanipan F, Faraji O, Zarezadeh Y, Ghaneie Gheshlagh R. [Elaborating on the opinion of medical and nursing students of the Kurdistan University of Medical Sciences: Challenges and opportunities of virtual learning in focus]. Iranian Journal of Medical Education 2023; 23: 8-20.[Persian]
2. Heidari M, Valaie N, Azizi F. [The evaluation of accuracy of article writing in scientific journals of nursing-midwifery in Tehran]. Research in Medicine 2011; 35 (1) :49-55.[Persian]
3. Sohrabizadeh MR, Shekofteh M. [A comprehensive study of published articles by members of SBMU and their citation status as reported by the Institute for Scientific Information (ISI) from 1998-2007]. Research in Medicine. 2009; 33(2): 64-65.[Persian]
4. Oermann MH, Hays JC. Writing for publication in nursing. New York City: Springer Publishing Company; 2015.
5. Salehiniya H. [Use of epidemiologists: Essential for research projects and papers in Medical scope in Iran]. Iranian Journal of Medical Education. 2014; 14(3): 280-1.[Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.48305/23.0.145]

6. Fleming J, Zegwaard KE. Methodologies, methods and ethical considerations for conducting research in work-integrated learning. International Journal of Work-Integrated Learning. 2018; 19(3): 205-13.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.48305/23.0.145]

[DOI: 10.48305/23.0.145] [Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-02]

پاسخ به نقد مقاله:
تبیین دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان در خصوص چالش‌ها و فرصت‌های آموزش مجازی

نسرین عبدی، فرزانه غریبی کانی پان، عبیدالله فرجی، یدالله زارع‌زاده، رضا قانعی قشلاق*

با سلام و احترام

تجارب جوامع توسعه‌یافته نشان داده، دانایی و تولید علم مرهون پژوهش است. تولید علم و دانش فقط از طریق پژوهش و انتشار نتایج حاصل نمی‌شود، بلکه لازمه قرار گرفتن نتایج پژوهش‌ها درچرخه دانش و بهره‌مندی از آنها ارزیابی محتوایی و ساختاری و بیان نقاط قوت و ضعف آثار است. به بیان دیگر توسعه جامعه زمانی میسر می‌شود که نه تنها آن جامعه از آثار علمی آگاه باشد بلکه آثار علمی با بینش علمی وانتقادی بررسی و ارزیابی گردد(۱).

نامه به سردبیر با بیان آزادانه عقاید و آشکار کردن نیروی فکری جامعه مربوطه، به شکل‌گیری دانش کمک می‌کند. پولیت و بک، نقد پژوهشی را ارزیابی عینی از نقاط قوت و ضعف یک مطالعه می‌دانند(۲). منظور از نقاط ضعف و قوت این است که به چه میزان طرح یا متدولوژی خاص به نتیجه‌گیری در مورد پدیده مورد بررسی کمک کرده است یا مانع آن شده است(۳). بخش زیادی از نقد بر این مقاله، ناشی از حجم زیاد مقاله است، زیرا که بر اساس دستورالعمل مجله در خصوص حجم کلمات مقاله کیفی، امکان توضیحات بیشتر مقدور نبود. در راهنمای نویسندگان این مجله حداکثر مجاز کلمات برای مقالات کیفی ۶۰۰۰ واژه بیان شده است در صورتی‌که نویسندگان با وجود حذف قسمت‌هایی از مقاله توانستند حجم مقاله را به ۷۱۰۸ کلمه کاهش دهند که بازهم فراتر از حداکثر مجاز مجله بود. لذا به بیان ضروریات مرسوم در مقالات کیفی اکتفا گردید.

به عنوان یک امر بدیهی، توصیه می‌شود که عنوان مقالات خلاصه و کوتاه باشد. نتایج مطالعه لچفورد و همکاران نشان می‌دهد که مقالات با عنوان‌های کوتاه‌تر، راحت‌تر درک می‌شوند، از نظر خواننده‌ها جذاب‌تر هستند و بیشتر به آن‌ها استناد می‌شود(٤). در مرور متون کمبود دانش درارتباط با دیدگاه دانشجویان بالینی درخصوص چالش‌ها وفرصت‌های اموزش مجازی محرز بود. بنابرین جهت کشف دیدگاه دانشجویان رشته‌های بالینی دانشگاه علوم پزشکی کردستان دانشجویان پرستاری و پزشکی وارد مطالعه شدند. باکویی و همکاران در مطالعه‌ای با عنوان «تبیین دیدگاه دانشجویان از آموزش مجازی در اپیدمی کووید-۱۹: یک مطالعه کیفی» به تبیین دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی از آموزش مجازی در پاندمی کووید-۱۹ پرداختند. همانند مطالعه حاضر، در عنوان به رشته تحصیلی اشاره نشده است اما در متن مقاله گروه هدف مشخص شده بود(۵).

خوانندگان مقالات کیفی افرادی هستند که به این متد آشنایی دارند، لذا ارائه توضیحات بدیهی در خصوص جزئیات مطالعه، فقط حجم مقاله را بالا می‌برد. با خلاصه‌نگاری در متد، نویسندگان سعی در ارائه جزئیات بیشتر نتایج و نقل‌قول‌ها داشتند. پیش‌فرض

* **نویسنده مسؤول:** دکتر رضا قانعی قشلاق (استادیار) دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران. rezaghanei30@gmail.com
دکتر نسرین عبدی (استادیار)، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.
(abdi_nasrin@yahoo.com)؛ فرزانه غریبی کانی پان (دانشجوی دکتری)، گروه آموزش پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران.
(gharibifarzaneh@gmail.com)؛ دکتر عبیدالله فرجی (استادیار)، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران. (faraji.obeid@gmail.com)؛ دکتر یدالله زارع‌زاده (دانشیار)، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، پژوهشکده توسعه سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران. (yadzar2014@gmail. com)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۸/۲۵، تاریخ اصلاحیه: ۱۴۰۱/۹/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۱۵

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.48305/23.0.145]

مطالعه کیفی این است که واقعیت‌های متعددی (و نه یک واقعیت مطلق) وجود دارد. هر تجربه پاندمی کووید-۱۹ و آنلاین شدن تدریس مختص تمامی محیط‌های دانشگاهی بود، اما هر مشارکت‌کننده‌ای به گونه‌ای آن را دریافت و تفسیر می‌کند. در خصوص کامنت «ذکر معیار ورود با در نظر گرفتن تفاوت نسل‌ها و سن اشخاص در استفاده از فضای مجازی ضروری به نظر می‌رسد»، دانشجویان مشارکت‌کننده در این مطالعه از نظر سنی با همدیگر آنقدر تفاوت نداشتند که هر کدام را متعلق به نسلی جداگانه دانست. هالوی و ویلر توصیه کرده‌اند در انتخاب مشارکت‌کنندگان، به دو مورد آگاهی از پدیده تحت مطالعه و توانایی انتقال تجارب توجه شود، که در این مطالعه رعایت شده است(٦). تمامی مصاحبه‌ها توسط یکی از نویسندگان مقاله انجام شد که با اصول مطالعات کیفی آشنایی دارد. در مقالات کیفی اشاره‌ای به میزان تجربه مصاحبه‌کننده و یا حضور فرد دیگری در محل مصاحبه نمی‌شود که صحت این امر با مطالعه چند مقاله کیفی محرز است. همچنین این کامنت «... چند نفر حاضر به شرکت در مطالعه نشدند و یا مطالعه را ترک کردند؟ دلایل آن؟» منعکس‌کننده نگاه کمّی‌گرایانه است که مطالعات کمّی به صورت درصد پاسخگویی ارائه می‌شود. قبل از هر مصاحبه حضوری، تمامی اهداف مطالعه برای مشارکت کننده توضیح داده می‌شد و برای ضبط کردن محتوای مصاحبه از مشارکت‌کننده اجازه گرفته می‌شد. تمامی تحلیل‌های کیفی توسط نویسنده اول مطالعه انجام شد. ماهیت مطالعه کیفی مبتنی بر تفسیر یک محقق است که ممکن است منعکس‌کننده تفسیر سایرین نباشد. کامنت حاضر به براکتینگ (اپوخه) در مطالعات فنومنولوژی اشاره دارد (و نه تحلیل محتوا که سطحی تر از سایر مطالعات کیفی است). در فنومنولوژی محقق برای بررسی پدیده‌ها باید نگرش‌های فردی خود را کنار بگذارد.

درخصوص این مطلب که به‌منظور اطمینان از معیارهای مقبولیت، قابلیت تایید و تناسب یا انتقال‌پذیری متن مصاحبه در اختیار چند نفر قرار گرفته است، در هیچ کدام از مقالات کیفی اشاره‌ای به نفرات نشده و به‌صورت کلی از واژه چندین نفر استفاده شده است(۷و۸). مطالعه کیفی حاضر، حاصل طرح مصوب دانشگاه علوم پزشکی کردستان است که توسط کمیته اخلاق آن دانشگاه تأیید شده است. مطالعات مصوب توسط کمیته‌های اخلاق دانشگاهی، نشان‌دهنده رعایت موازین اخلاق در پژوهش است. لازم به ذکر است در ٤ خط پایانی متدولوژی، ملاحظات اخلاقی درج شده است. ذکر این مطلب که «آیا انتخاب دانشجویان تنها از دو رشته تحصیلی محدودیت مطالعه نمی‌باشد؟» نگاه کمّی‌گرایانه به اعتبار خارجی و قابلیت تعمیم‌یافته‌های مطالعات کمّی را برجسته می‌کند که با ماهیت مطالعه کیفی حاضر فرق دارد. همچنین در سطور بالا دلایل انتخاب دانشجویان رشته‌های بالینی ذکر گردید.

در نهایت ضمن تشکر از نگاه نقادانه نویسندگان، توضیحات فوق جهت غنی‌تر نمودن مقاله ارائه شد.

منابع

1. Caldwell K, Henshaw L, Taylor G. Developing a framework for critiquing health research: an early evaluation. Nurse Educ Today. 2011; 31(8): e1-7.
2. Polit DF, Beck CH. Essentials of nursing research: Appraising evidence for nursing practice. 9th ed. Pennsylvania: Lippincott Williams & Wilkins; 2020.
3. Johnson BM, Webber PB. An introduction to theory and reasoning in nursing. 4th ed. New York City, New York: Lippincott Williams & Wilkins; 2015.
4. Letchford A, Moat HS, Preis T. The advantage of short paper titles. Royal Society Open Science. 2015; 2(8): 150266.
5. Bakouei F, Arzani A, Adibrad H, Abbasi R. [Exploration of the Students' Perception to Virtual Education in Covid-19 Epidemic: A Qualitative Study]. Journal of Nursing Education. 2021; 10 (1): 91-104.[Persian]
6. Holloway I, Wheeler S. Qualitative research for nurses. Hoboken, New Jersey: Wiley-Blackwell; 1996.
7. Dehghani M, Zolfaghari M, Najimi A. [Obstacles for Establishing Interaction between Faculty Members and Students in Virtual Courses: A Qualitative study]. Iranian Journal of Medical Education. 2023; 23: 48-60.[Persian]
8. MangolianShahrbabaki P, Nouhi E. Explaining professionalism and professional socialization process in nursing students. Journal of Qualitative Research in Health Sciences. 2023; 12(1): 1-8.

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-02]

[DOI: 10.48305/23.0.145]